

UZUPEŁNIENIA
DO TEKSTÓW ŹRÓDŁOWYCH,
OPUBLIKOWANYCH W *VOLUMINA CONSTITUTIONUM*,
tom I: 1493-1549, volumen 1: 1493-1526

*Liczby rzymskie stanowią odniesienie do numeracji sejmów w wydawnictwie
Volumina Constitutionum.*

II

SEJM PIOTRKOWSKI 1496 R.

*Do aktów prawnych, powstałych na tym sejmie, nie znanych edycji Volumina Legum, zaliczyć należy
dwa uniwersały podatkowe, mianowicie:*

Statutum exactionum personalium, z 2 maja 1496 r.¹ oraz Exactio 4 grossorum, z 16 maja 1496 r.²

STATUTUM EXACTIONUM PERSONALIU

Iohannes Albertus Dei gratia rex Poloniae supremus dux Lithwaniae, Russiae Prussiaeque dominus et heres. Universis et singulis praelatis, spiritualibus et saecularibus, palatinis, castellanis, capitaneis, burgrabiis, terrigenis, proconsulibus, consulibus, advocatis, scultetis, terrarum, civitatum, oppidorum, villarum aliorumque locorum communitatibus, incolis, tabernatoribus ac cuiuslibet status hominibus, in regno nostro ubilibet existentibus, ad quos praesentes pervenerint, sincere devote et fidelibus dilectis, favorem et gratiam. Reverendissimi et reverendi in Christo patres, domini ac magnifici generosi nobiles famosi circumspecti et providi, sincere devote et fideles dilecti! In praesenti generali conventu, dum cum universis praelatis, baronibus et terrarum nuntiis pensitarem super reipublicae statu eiusdemque eventui, extunc revolutis hiis, quae omni ex parte vel incumbunt vel imminet nobis, neque vos non latent universos, eo tandem communi consensu ventum est, ut pro libertate et fide ac summo reipublicae periculo salvandis, pro quibus pendebat et pendet nunc omnis deliberatio, nos ipsos absque ullo personarum status et sexus utriusque indulto commodemus; quapropter ad relevandum reipublicae statum, iam fere in praecipuum ruentem, decretum est, ut exactiones personales atque locales infrascriptas quolibet persona, cuiuscumque status, dignitatis, gradus, ordinis, praecminentiae et condicionis existat, regnum inhabitans nostrum, hac vice duntaxat exsolvat ordine infrascripto.

In primis, de qualibet villa una marca pecuniarum currentium in regno pro una vice exigatur. Item in villis ab uno quolibet capite humano vivente grossus unus solvi debeat, personis dominorum locorum marcam a villa solventium exclusis, sed uxores pueri et familia ipsorum utriusque sexus et cuiuslibet aetatis a personis per grossum unum solvere teneantur. Item in civitatibus et oppidis exactio per duos grossos a marca secundum consuetudinem antiquam solvenda exigendaque erit, prout solvi et exigi debeat, et insuper ab uxore pueris et familia per grossum unum a capite quolibet exigatur; ille tamen vel illa, qui exactionem civilem duorum videlicet grossorum solvet a suo capite, grossum dare non teneatur. Praeterea in eisdem

¹ *Tekst ten zachował się w MK, t. 17, k. 153 v. Drukiem wydany został przez A. Lewickiego w Codex epistolaris saeculi decimi quinti, t. III, Kraków 1894, nr 415, s. 427-429. Dla niniejszego wydawnictwa akt skopiowany został przez Irenę Dwornicką i skolacjonowany z udziałem prof. Romana Zawadzkiego z mikrofilmem AGAD, nr 631.*

² *Tekst ten zachował się w MK, t. 17, k. 131 v. Drukiem wydany został przez A. Lewickiego, op. cit., t. III, nr 417, s. 433, 434. Dla niniejszego wydawnictwa został skopiowany przez I. Dwornicką i skolacjonowany z udziałem R. Zawadzkiego z mikrofilmem AGAD, nr 631.*

civitibus et oppidis a qualibet persona non habente aliquid, a quo exactionaret, atque ad exactoris solutionem non pertinente, de consuetudine et ut hii interrogantur esse servi, laboratores, socii artificiorum, medici, clerici, begvide, mixtaci et reliqui vagi absque officiis domiciliis et servitiis viventes, per unum grossum pro una vice contribuent. Mulieres tamen prostitutae grossum septimanatim solvant.

Item de Iudaeis quilibet hospes a suo capite florenum, ab uxore vero et aliis personis, videlicet pueris et familiaribus, quotquot habet, per duodecim grossos a singulis capitibus exsolvat.

Item molendinatores braseorum in civitatibus exactionem solvent iuxta consuetudinem et taxam antiquam et personalem, sic ut supra de civibus scribitur.

Item de molendinis in civitatibus, oppidis et villis existentibus, quae domini locorum possident et fiunt molendinatores manuales, tum modo per unum grossum persone in illis existentes solvent.

Item in molendinis, quae *valny* dicuntur, a rota per unum fertonem solvent et personalem exactionem, sic ut supra, excluso solo ipso hospite fertonem solvente. Item molendina villarum aquatica personalem tantum solvant exactionem.

Item molendinatores ventiles per sex grossos et personalem sic ut supra exactionem solvent.

Item molendina *corzeczny* in oppidis a rota per sex grossos et personalem solvent exactionem sicut supra.

Item *folusch* unum fertonem pro exactione solvat et personalem sicut supra.

Item sarrae a rota fertonem unum et personalem sic ut supra. Item molendina ferrum seu instrumenta ferrea cudentia a quolibet saxo per fertonem et personalem sic ut supra.

Item minatores a qualibet minera per unam marcam et personalem sicut supra. Item in zuppis officiales maiores per unam marcam, officiales minores per mediam marcam, officiales infimi per duodecim grossos et a personis sicut supra, sic videlicet, si uxores pueros et familiam habuerint, ab illis personalem contribuant solutionem.

Item in fodinis montium siccorum cuiuslibet metalli et colorum minerarum atque in lapidicinis, domi montium alias *gwarkowe* exactionem solvant et singulariter a personis tributum dent.

Item Valachi a quolibet centenario ovium medium florenum et a personis ut supra.

Item feneratores et usurarii, qui per usuram lucrantur et census percipiunt, que lucra et census interrogantur ultra summam capitalem, percepta atque percepti medietatem lucrorum et censuum huiusmodi ad communem reipublicae salutem contribuant.

Item familiares dominorum et nobilium utriusque sexus et cuiuscunque aetatis per unum grossum; sed si marcam seu marcas a villis exsolvent, extunc a personis propriis tributum personale non solvent, quod tamen ipsorum uxores pueri et famuli solvent.

Item pauperes terrigenae de villis, quas invicem possident, unam marcam solvant, quotquot in una villa essent, et specialiter a personis ut supra.

Item sculteti et advocati in villis per unum fertonem et specialiter a personis ut supra. Item in civitatibus et oppidis advocati per unam marcam, et specialiter a personis ut supra.

Eas autem exactiones, de consilio quo supra, decernimus et statutimus de civitatibus, villis, oppidis, locis et personis spiritualibus et saecularibus solvendas, nullis locis atque personis exceptis, nostris etiam regalibus bonis inclusis. Ad quas quidem exactiones colligendas specialiter consiliarios nostros, et specialiter exactores terrarum spirituales seu terrestres^a tanquam terris ipsis omnibus generales, specialem vero exactorem in terra videlicet^b consilio quo supra mediante deputavimus et deputamus. Quocirca vobis supradictis spiritualibus et saecularibus subditis nostris ubilibet in regno nostro constitutis, de quibus fit sermo in praemissis, mandamus districtius, ut exactiones praedictas de terra^c in manibus praedicti^d per ipsum requisiti, solve teneamini integre hinc ad medium quadragesimae. Vos vero exactores generales terrarum Maioris Poloniae, sicut in aliis terris Maioris Poloniae facturi estis, sic etiam in ipsa terra^e exactiones praedictas ab ipso^f tollere debeatis, rationem ab eo sufficientem

^a Pozostawiono okienko. ^b Pozostawiono okienko. ^c Pozostawiono okienko. ^d Pozostawiono okienko. ^e Pozostawiono okienko. ^f Pozostawiono okienko.

recepturi et quietaturi eundem de perceptis, de quibus tu ipse^g illis respondere debeas, existens requisitus. Quicquid demum collegeritis vos palatini et castellani, in manus magnifici Petri de Corozwianki castellani Sandomiriensis et thesaurarii regni nostri sincere dilecti porrigatis, quietantias ab eo recepturi. Et ut praesens statutum ad omnium, quorum interest, notitiam deveniat celerius, mandamus, quatenus vos locorum capitanei mox praesentibus visis in locis civitatum et oppidorum proclamari mandetis omnibus subditis nostris supradictis, ut exactiones ipsas hinc ad^h terminum suprascriptum exsolvant; et qui solutionem interim impendere neglexerint, illos per impignorationes post medium quadragesimae fiendas et in talibus consuetas fieri, ad solutionem ad paritionemque praesentium decreti et statuti communis compellatis, aliter non faciendo pro gratia nostra. Datum in conventionione Piotrkoviensis generali etc. [2 V 1496]ⁱ

Dominus rex per se

EXACTIO 4 GROSSORUM

Johannes Albertus Dei gratia rex Poloniae, supremus dux Lithuaniae, Russiae Prussiaeque dominus et heres etc. Universis et singulis palatinis, castellanis, capitaneis, tenutariis, terrigenis nec non civitatum, oppidorum tam nostrorum quam spiritualium et saecularium personarum, magistris civium et consulibus atque scultetis, advocatis, mineratoribus, molendinatoribus, tabernatoribus perpetuis et manualibus, agricultoribus kmethonibus liberis, poponibus Ruthenicis, Valachis, gregum omnium pastoribus, hereditariis, omnibusque aliis et singulis subditis nostris in terra Lanciensi et districtibus eiusdem ubilibet consistentibus, praesentibus requirentibus sinceris et fidelibus dilectis gratiam nostram regiam. Magnifici, generosi, nobiles, famosi et providi, sincere et fideles nostri dilecti. Invalescentibus contra nos et regnum nostrum gravissimis insidiis tam ab immanissimo Thurcorum imperatore, cum quo treugae per triennium confectae iam propediem expirabunt, quam a Thartaris et aliis hostibus nostris dominia regni nostri non solum depopulantibus, verum etiam occupare volentibus, cupientesque recolligere vires et subsidia quibus hostium eorundem molimina reprimamus, de consilio et consensu unanimi omnium et singulorum praelatorum, baronum et nuntiorum terrestrium regni eiusdem nostri nobiscum in novissimae conventionione Pyoth[r]kouiensi generali consultantium exactionem quattuor grossorum anno nunc currente quae pro festo Assumptionis Beatissimae Virginis Mariae proxime venturo solvi debet, quam tandem post festum praedictum pignoratio immediate sequitur, per vos et alios regni nostri incolas sub articulis infrascriptis dandam et solvendam statuimus et laudavimus decernentes:

In primis, quod kmethones de quolibet laneo agri sive manso per eos culto et liberi atque de tabernis hereditariis per quattuor grossos, de tabernis manualibus per duos grossos dare debebunt. Item de molendinis molendinatoris hereditariis a qualibet rota per quattuor grossos, de manualibus vero et ventilibus a qualibet rota per duos grossos. Item de mineris a qualibet rota per quattuor grossos dare et solvere tenebuntur. Ad quam quidem exactionem in praedicta terra eo modo, quo supra descriptum est, exigendam generosum Jacobum Glandzyanowsky, gladiferum Lanciensem, constituimus et in exactorem deputamus dantes et concedentes ei plenariam facultatem exactionem ipsam a vobis repetendi, colligendi et exigendi, post eiusque solutionem quemlibet vestrum nomine et sigillo suis quietandi. Vobis vero capitaneis, tenutariis, burgrabis ceterisque dignitariis et officialibus nostris suprascriptis omnes et singulos indigenas et incolas terrae praedictae cuiuscumque status et condicionis fuerint, laudo et statuto praedicto contravenientes et quoslibet alios in solutione exactionis praedictae remissos negligentes et rebelles, vigore et nomine nostris castigandi et corripiendi ad solutionem, que pro festo Assumptionis Beatae Virginis Mariae faciendi, stringendi et compellendi, post illam statim pignorandi et puniendi. Quocirca laudum praemissum tanto citius exequi cupientes quanto ad id reipublicae necessitate compellimur praegnatiore vobis omnibus et singulis terrae praedictae

^g Pozostawiono okienko. ^h W rękopisie et. ⁱ Data według A. Lewickiego.

Lancienſis, incolis civitatum et oppidorum comunitatibus et quibſlibet aliis exactionem ipſam debentibus mandamus diſtrictiſſime praecipientes, quatenus poſt proclamationem ſuper eiſdem exactionis ſolutione per officiales noſtros fiendam, exactionem ipſam in manus dicti Jacobi Glandzjanowski exactoris noſtris, detis ſolvatis et contribuatis in effectum, quietantias ab eo neceſſarias recepturi. Vobis vero capitaneis noſtris et aliis officialibus terrae eiſdem mandamus quatenus mox praesentibus viſis exactionem praedictam in civitatibus et oppidis terrae eiſdem diebus fori proclamare et publicare faciatis omnesque et ſingulos ſubditos et incolas ſuperius deſcriptos ad ſolutionem eiſdem compellatis et aſtringatis, pignorationem contra eos ſtatim poſt feſtum ſupraſcriptum Aſſumptionis Glorioſiſſimae Virginis Mariae praeseſcutori, ſub obtentu gratiae noſtrae aliter nullatenus facere praesumentes. Datum Cracoviae feria ſecunda in cratino feſti ſanctae Zophiae anno Domini milleſimo quadringenteſimo nonageſimo ſexto, Regni vero noſtri quarto [16 V 1496].

Ad mandatum Maieſtatis Regiae.

V SEJM PIOTRKOWSKI 1501 R.

Po ſejmie, który zakończył ſię w pierwszych dniach marca 1501 r., wydane zoſtały na jego podſtawie w maju tegoż roku naſtępujące wici:

A. Litterae reſtium, z 1 maja 1501 r.¹

B. Pro reſtibus ad palatinum Cracoviensem, Sandomiriensem, Ruſſiae, z 1 maja 1501 r.²

C. [Litterae] reſtium ad capitaneos, z 1 maja 1501 r.³

D. Litterae ſecundarum reſtium in Thorun, z 31 maja 1501 r.⁴

A. ^a-LITTERAE RESTIUM^a

Johannes Albertus Dei gratia rex Poloniae etc. Universis et ſingulis palatinis, caſtellanis, capitaneis, tenutariis, burgrabiis, terrigenis, nobilibus, advocatis, ſcultetis, ceterisque ſubditis noſtris tam ſpiritualibus quam ſaecularibus de iure vel conſuetudine antiqua ad expeditionem bellicam obligatis per et infra regnum noſtrum et praesertim terram etc. et diſtrictum eiſdem ubilibet conſistentibus, praesentibus requirentes ſincere et fidelibus noſtris dilectis gratiam noſtram regiam. Magnifici, generoſi, nobiles et famoſi^b providique, ſincere et fideles noſtri dilecti! Nuper conventionem generali Pyotrkuieſi celebrata conſilio noſtrorum conſiliariorum per univerſum regnum primas reſtium litteras noſtras emiſſimus, ut quilibet ſervientium, bellum ſervire obligatus, ad omnem deſenſionis regni univerſitatem tempeſtively ſe adaptare poſſet. Cum vero iterum variis rumoribus tum item exploratorum admonitionibus^c praemonemur, ut omnino ab hoſtibus, qui ſe aſſidue parant et tantum[modo] pabulandorum equorum commoditatem expectant, caveamus vos iterum omnes et quemlibet veſtrum ſervitium bellicum ſervire debentem aviſare decrevimus, praesentibus aviſamusque, ſeverius mandamus ſub vitae et bonorum amiſſione, quatenus per Magnificum etc. admoniti ad tempus et locum, quem vobis litteris ſuis aſſignaverit vos, conſeratis omni mora poſtpoſita et tranſeatis deſenſioni

^{a-a} W rkps. Reſtium litterae. ^b W rkps. ffamoſi. ^c Wyrz poprawiany.

¹ Tekſt ten zachował ſię w MK, t. 19, k. 41 v. Skopiowany zoſtał przez I. Dwornicką, ſkolacjonowany z udziałem R. Zawadzkiego z mikrofilmem AGAD, nr 632.

² Tekſt ten zachował ſię w MK, t. 19, k. 42 v. Skopiowany i ſkolacjonowany zoſtał, jak powyższy, z mikrofilmem AGAD, nr 632.

³ Tekſt ten zachował ſię w MK, t. 19, k. 42 v. Skopiowany i ſkolacjonowany zoſtał, jak i powyższy, z mikrofilmem AGAD, nr 632.

⁴ Tekſt ten zachował ſię w MK, t. 19, k. 47 v. Skopiowany i ſkolacjonowany jak wyżej, mikrofilm AGAD, nr 632.